

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η δυσδιάκριτη και αμφισβητούμενη αυτοτελής ποινική απαξία του ξηπλήματος βρόμικου χρήματος, η συνακόλουθη δυσκολία προσδιορισμού των εννόμων αγαθών που προσβάλλονται με την τέλεσή του και η ασυμβατότητα ορισμένων νομοτυπικών μορφών του με τις αρχές της νομιμότητας και της αναλογικότητας «*stricto sensu*», σε συνδυασμό με τη σύγχρονη δικαστική πραγματικότητα της άσκησης ποινικής δίωξης κατά κανόνα τόσο για το προηγούμενο βασικό αδίκημα όσο και για το συναφές ξέπλημα αποτελούν επιστημονική πρόκληση για τον μελετητή του ποινικού δικαίου. Η παρούσα μελέτη ελέγχει αρχικά το ξέπλημα βρόμικου χρήματος ως παράδειγμα διεθνοποίησης του ποινικού δικαίου και ως έκφραση του μοντέλου διεθνούς και ευρωπαϊκής αντεγκληματικής πολιτικής που στοχεύει στην καταπολέμηση των εγκλημάτων υψηλού οικονομικού οφέλους. Από την ανάλυση και σύγκριση των σχετικών ρυθμίσεων του διεθνούς και του ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου αντλούνται συμπεράσματα για την αυτοτελή ποινική απαξία ορισμένων ειδικών υποστάσεων ξηπλήματος βρόμικου χρήματος και για τα «έννομα αγαθά» στην προστασία των οποίων στοχεύει η διεθνής κοινότητα, αλλιά και ο Έλληνας νομοθέτης. Ακολουθεί η αναλυτική ερμηνεία των ειδικών υποστάσεων του ξηπλήματος βρόμικου χρήματος, όπως προβλέπονται στο νόμο 3691/2008 και η πραγμάτευση ζητημάτων που αφορούν στο βασικό αδίκημα και στην επιρροή τους στη δίωξη και καταδίκη για το συναφές ξέπλημα, στο δικαίωμα παράστασης πολιτικής αγωγής σε δίκη για ξέπλημα και στο τιμωρητό του «αυτοξηπλήματος». Τέλος, επειδή το ξέπλημα βρόμικου χρήματος αποτελεί συχνά έγκλημα είτε διεθνικό είτε απλώς με διεθνείς όψεις δημιουργούνται ζητήματα ορθής εφαρμογής των κανόνων του διεθνούς ποινικού δικαίου «*stricto sensu*» (άρθρα 5-11 ΠΚ) και τα οποία αναλύονται στα οικεία κεφάλαια. Την παρούσα μελέτη αφιερώνω στα παιδιά μου Βασίλη και Άννα και στο σύζυγό μου Κώστα, τον οποίο και ευχαριστώ θερμά για τις πολύτιμες παρατηρήσεις και επισημάνσεις του ιδίως κατά την πραγμάτευση ζητημάτων ερμηνείας του νόμου 3691/2008.

ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Αντικείμενο αυτής της μελέτης είναι η ανάλυση του εγκλήματος του ξεπλύματος βρόμικου χρήματος (money laundering) τόσο από πλευράς διεθνούς ποινικού δικαίου¹ όσο και από τη σκοπιά του εσωτερικού ποινικού δικαίου, όπως πρόσφατα διαμορφώθηκε με τον ν. 3691/2008.

2. Από πλευράς διεθνούς ποινικού δικαίου, το ξέπλυμα παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, όταν αποτελεί έγκλημα με διεθνείς όψεις ή με στοιχεία αλληλοδαπότητας². Ειδικότερα, ενδιαφέρει περισσότερα του ενός κράτη, μεταξύ των οποίων και την Ελλάδα, είτε επειδή τελέστηκε εξ ολοκλήρου στην αλληλοδαπή με δράστη Έλληνα πολίτη (άρθρο

---

1. Το διεθνές ποινικό δίκαιο «lato sensu» (internationales Strafrecht), περιλαμβάνει τους κανόνες ποινικού χαρακτήρα, στη διαμόρφωση των οποίων η σχέση του κράτους με την αλληλοδαπή διαδραματίζει κάποιο ρόλο. Βλ. H. Jescheck, Gegenstand und neueste Entwicklung des internationalen Strafrechts, Festschrift für R. Maurach, 1972, σελ. 579. Το διεθνές ποινικό δίκαιο «stricto sensu» (άρθρα 5-11 ΠΚ), ως μέρος του πρώτου, περιλαμβάνει τους κανόνες των τοπικών ορίων ισχύος των ποινικών νόμων, δηλαδή εκείνους που οριοθετούν την ποινική εξουσία ενός κράτους σε σχέση με την αλληλοδαπή. Βλ. X. Μυλωνόπουλο, Διεθνές ποινικό δίκαιο, Τα τοπικά όρια των ποινικών νόμων, 1993, σελ. 25.

2. Το ξέπλυμα βρόμικου χρήματος αναφέρεται στη διεθνή βιβλιογραφία ως ένα κατεξοχήν διεθνικό ή διασυνοριακό έγκλημα (cross-border ή transnational crime). Στην παρούσα μελέτη εξετάζεται ως έγκλημα με διεθνείς όψεις, που είναι έννοια ευρύτερη εκείνης του διεθνικού εγκλήματος. Για πρώτη φορά ορίστηκε ρητά το διεθνικό έγκλημα στη Σύμβαση του ΟΗΕ του 2000 «για τη διεθνή οργανωμένη εγκληματικότητα», η οποία έχει μεν υπογραφεί αλλά δεν έχει προς το παρόν κυρωθεί από την Ελλάδα. Σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 2 αυτής, για τους σκοπούς εφαρμογής της, ένα έγκλημα είναι διεθνικό, αν τελέστηκε σε περισσότερα του ενός κράτη, αν τελέστηκε σε ένα κράτος αλλά ένα ουσιώδες μέρος της προετοιμασίας, του σχεδιασμού, της διεύθυνσης ή του ελέγχου του έλαβε χώρα σε άλλο κράτος, αν τελέστηκε σε ένα κράτος αλλά εμπλέκεται σε αυτό μια οργανωμένη εγκληματική ομάδα που πραγματοποιεί εγκληματικές δραστηριότητες σε περισσότερα του ενός κράτη και αν τελέστηκε σε ένα κράτος, αλλά έχει ουσιώδεις συνέπειες σε άλλο κράτος. Στα οικεία σημεία της μελέτης, θα διευκρινιστεί ότι αυτός ο ορισμός του διεθνικού εγκλήματος είναι ιδιαίτερα ευρύς και δεν μπορεί να γίνει αποδεκτός ούτε στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου, διότι διευρύνει υπέρμετρα τον κύκλο των εγκλημάτων που θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο προσέγγισης των ουσιαστικών ποινικών δικαίων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με έκδοση οδηγιών, ούτε και στο πλαίσιο του ελληνικού διεθνούς ποινικού δικαίου «stricto sensu» για τη θεμελίωση του τύπου τέλεσης του εγκλήματος, όταν οι συνέπειες ή επιπτώσεις του ξεπλύματος έλαβαν χώρα στην Ελλάδα ενώ η πράξη τελέστηκε εξ ολοκλήρου στην αλληλοδαπή.

6 ΠΚ) ή κατά Έλληνα πολίτη (άρθρο 7 ΠΚ) στις περιπτώσεις που επιτρέπεται η εφαρμογή της αρχής της παθητικής προσωπικότητας είτε επειδή τελέστηκε εν μέρει στην Ελλάδα και εν μέρει σε άλλα κράτη, οπότε προκύπτει ζήτημα συντρέχουσών κρατικών ποινικών εξουσιών θεμελιωμένων όλην στην αρχή της εδαφικότητας. Όμως, διεθνείς όψεις παρουσιάζει το ξέπλυμα και όταν τελέστηκε μεν εξ ολοκλήρου στην Ελλάδα, αλλά το προηγούμενο βασικό αδίκημα (ή εγκληματική δραστηριότητα), από το οποίο και εξαρτάται ως έγκλημα συνάφειας, τελέστηκε στην αλλοδαπή.

3. Το διάγραμμα της μελέτης έχει ως ακολούθως: Στο πρώτο μέρος εξετάζεται η επιρροή του διεθνούς δικαίου -και σε περιφερειακό επίπεδο του ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου³- στην εγκληματοποίηση του ξεπλύματος βρόμικου χρήματος από τη συντριπτική πλειοψηφία των κρατών του κόσμου, αφού σε σύνολο 205 κρατών τα 189 κράτη θεωρούν το ξέπλυμα ως έγκλημα. Βασικός σκοπός είναι να διερευνηθεί ο διεθνής του χαρακτήρας και να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αν είναι διεθνές έγκλημα και σε καταφατική περίπτωση αν πρόκειται για διεθνές έγκλημα με ευρεία έννοια ή με στενή έννοια. Αυτό το ζήτημα είναι καθοριστικής σημασίας για την ενδεχόμενη δίωξη του ξεπλύματος στην Ελλάδα σύμφωνα με την αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης (άρθρο 8 περ. ια ΠΚ). Ο δεύτερος σκοπός ενασχόλησης με τις ρυθμίσεις του διεθνούς δικαίου για το ξέπλυμα βρόμικου χρήματος είναι ο προσδιορισμός των δικαιολογητικών λόγων θεώρησής του ως εγκλήματος από τη διεθνή κοινότητα, όπως εκφράζεται ρητά ή συνάγεται ευθέως από τα διεθνή κείμενα. Τα συμπεράσματα που αντλούνται αξιοποιούνται στη συνέχεια στη συζήτηση περί των εννόμων αγαθών που θίγει η εν λόγω πράξη.

4. Στο δεύτερο μέρος της μελέτης καταδεικνύεται ότι η διεθνής κινητοποίηση κατά του ξεπλύματος βρόμικου χρήματος, με χρήση του επαχθών μέσων του ποινικού δικαίου⁴, αποτελεί χαρακτηριστική έκφραση του σύγχρονου μοντέλου διεθνούς αντεγκληματικής πολιτικής, που στοχεύει πρωτευόντως στη στέρηση του εγκληματία από τα οικονομικά οφέλη του εγκλήματός του και δευτερευόντως στη σύλληψη και τιμωρία του. Ερευνάται συναφώς αν η εγκληματοποίηση του ξεπλύματος αποτελεί απλώς και μόνο ένα μέσο επίτευξης του σκοπού της αποστέρησης του εγκληματία από την περιουσία που απέκτησε από το έγκλημα και συνεπώς αν επιτελεί μόνο βοηθητικό ρόλο στην καταπολέμησή του αντιλώντας την ποινική του απαξία αποκλειστικά από αυτό ή αν παράλληλα έχει και αυτοτελή ποινικό χαρακτήρα.

5. Στο τρίτο μέρος της μελέτης διατυπώνονται συνοπτικά και ελέγχονται κριτικά οι

---

3. Για τους σκοπούς της μελέτης, ως ευρωπαϊκό ποινικό δίκαιο ορίζεται το σύνολο των ρυθμίσεων ποινικού ενδιαφέροντος, που θεσπίζονται από τα αρμόδια όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

4. Η αντιμετώπιση του φαινομένου του ξεπλύματος βρόμικου χρήματος με προληπτικά μέσα προστασίας κυρίως του χρηματοπιστωτικού συστήματος δεν αποτελεί αντικείμενο αυτής της εργασίας. Επίσης, δεν θα ασχοληθούμε με τα πρόσωπα που υπόκεινται στις υποχρεώσεις του ν. 3691/2008, μεταξύ των οποίων και οι δικηγόροι και συμβολαιογράφοι. Γι' αυτά τα ζητήματα βλ. αναλ. Π. Τσιρίδη, Ο νέος νόμος για το ξέπλυμα χρήματος (ν. 3691/2008), 2009, σελ. 138 επ.

επιστημονικές απόψεις για το θιγόμενο από το ξέπλυμα «έννομο αγαθό» με βάση τις σχετικές προβλέψεις του διεθνούς δικαίου και τις ρυθμίσεις του εσωτερικού δικαίου. Θα καταδειχθεί ότι οι υποστάσεις της επιδίωξης και της συγκάλυψης (άρθρο 2 παρ. 2 στ. α και β ν. 3691/2008) αλληλά και της διακίνησης (όχι όμως της απλής τοποθέτησης) εγκληματικών εσόδων στον χρηματοπιστωτικό τομέα (άρθρο 2 παρ. 2 στ. δ ν. 3691/2008) θέτουν σε αφηρημένη διακινδύνευση το έννομο αγαθό της απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, αλληλά και το χρηματοπιστωτικό σύστημα υπό τις ειδικότερες όψεις της ασφάλειας και της ακεραιότητάς του, εφόσον νομιμοποιούνται υψηλά κατά τις εκτιμήσεις της οικονομικής επιστήμης περιουσιακά έσοδα. Η υπόσταση της κτήσης ή κατοχής (άρθρο 2 παρ. 2 στ. γ ν. 3691/2008) όταν στρέφεται κατά της ιδιοκτησίας και των περιουσιακών δικαιωμάτων προσβάλλει τα έννομα αγαθά που προστατεύουν οι διατάξεις περί των βασικών αδικημάτων, ενώ όταν δεν στρέφεται κατά αυτών, προσβάλλει ως «ψευδοαγαθό» η προληπτική προστασία από την τέλεση οποιουδήποτε εγκλήματος μέσω της απομόνωσης του δράστη του. Επιπλέον λόγω του άρρηκτου συνδέσμου του ξεπλύματος βρόμικου χρήματος με το προηγούμενο βασικό αδίκημα, με την προϋπόθεση ότι το τελευταίο προσβάλλει ιδιοκτησιακά ή περιουσιακά δικαιώματα τα οποία είναι δεκτικά περαιτέρω προσβολής τους, όλες οι ειδικές υποστάσεις του ξεπλύματος θίγουν και αυτά τα έννομα αγαθά.

6. Στο τέταρτο μέρος της μελέτης αναλύονται διεξοδικά οι τέσσερις νομοτεχνικές μορφές του ξεπλύματος βρόμικου χρήματος, όπως τελικά διατυπώθηκαν στον πρόσφατο ν. 3691/2008. Η ειδική υπόσταση της επιδίωξης (άρθρο 2 παρ. 2 στ. α ν. 3691/2008) και εκείνη της συγκάλυψης (άρθρο 2 παρ. 2 στ. β ν. 3691/2008) αποτελούν το γνήσιο ξέπλυμα βρόμικου χρήματος, ενώ η υπόσταση της κτήσης ή κατοχής (άρθρο 2 παρ. 2 στ. γ ν. 3691/2008) ονομάζεται και μη γνήσιο ξέπλυμα. Η τέταρτη ειδική υπόσταση της τοποθέτησης ή διακίνησης εγκληματικών εσόδων στον χρηματοπιστωτικό τομέα (άρθρο 2 παρ. 2 στ. δ ν. 3691/2008) αποτελεί πρωτότυπο δημιούργημα του Έλληνα νομοθέτη. Στη συνέχεια εξετάζονται τα απαιτούμενα χαρακτηριστικά του «βασικού αδικήματος» και η επίδραση των λόγων εξάλειψης του αξιοποίνου του στο τιμωρητό του ξεπλύματος. Αυτοτελή κεφάλαια της μελέτης είναι αφιερωμένα στο τιμωρητό του «αυτοξεπλύματος» και στην παράσταση πολιτικής αγωγής σε ποινική δίκη για ξέπλυμα βρόμικου χρήματος. Κεφαλαιώδους σημασίας είναι η επιβεβαίωση ότι η ισχύουσα ποινική νομοθεσία για το ξέπλυμα βρόμικου χρήματος χαρακτηρίζεται από έντονα στοιχεία αυταρχισμού, τα βασικότερα από τα οποία αναλύονται στην μελέτη, όπως η ασυμβατότητα ορισμένων ρυθμίσεων με την αρχή της νομιμότητας και την αρχή της αναλογικότητας «*stricto sensu*».

7. Στο πέμπτο μέρος της μελέτης αναλύονται ειδικά ζητήματα διεθνούς ποινικού δικαίου «*stricto sensu*» (άρθρα 5-11 ελληνικού ΠΚ). Αντικείμενο της μελέτης αποτελούν: α) Η εφαρμογή της αρχής του διπτού αξιοποίνου όσον αφορά στο βασικό αδίκημα, από το οποίο πηγάζει η προς νομιμοποίηση περιουσία. Ειδικότερα, ελέγχεται αν πρέπει το βασικό αδίκημα να είναι αξιόποινη πράξη και μάλιστα «*in concreto*» ή «*in abstracto*» σύμ-

φωνα με το δίκαιο του αλληλοδαπού τόπου τέλεισής του, προκειμένου να εφαρμοστούν οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι για τη δίωξη του συναφούς ξεπλήμματος. Το ζήτημα έχει μεγάλη πρακτική σημασία, ιδίως όταν το βασικό αδίκημα, επί της οποιού η Ελλάδα δεν έχει ποινική εξουσία, έχει τελεστεί στην αλληλοδαπή και έχει εξαλειφθεί το αξιόποινό του σύμφωνα με το αλληλοδαπό δίκαιο ή αθωώθηκε ή απαηλλάχθηκε ο κατηγορούμενος γι' αυτό.

β) Ακολουθεί η πραγμάτευση του ζητήματος του τόπου τέλεισης της καθεμίας νομοτυπικής μορφής ξεπλήμματος βρόμικου χρήματος από πλευράς ουσιαστικού ποινικού δικαίου (άρθρο 16 ΠΚ) και της εφαρμογής της αρχής της εδαφικότητας για τη δίωξή του (άρθρο 5 παρ. 1 ΠΚ). Γίνεται επίσης αναφορά στην απαγόρευση από το διεθνές δίκαιο της καταχρηστικής εφαρμογής της αρχής της εδαφικότητας, αν γίνει δεκτή η θεωρία των συνεπειών (effects doctrine) για τη θεμελίωση του τόπου τέλεισης του εγκλήματος. Τέλος, ιδιαίτερο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο σε ειδικά ζητήματα συμμετοχής στο ξέπλημα από πλευράς διεθνούς ποινικού δικαίου «*stricto sensu*». γ) Έπειτα, αντικείμενο της μελέτης αποτελούν οι εξεδαφικές βάσεις ποινικής εξουσίας για τη δίωξη του ξεπλήμματος βρόμικου χρήματος. Καταρχήν αναλύεται η αρχή της ενεργητικής προσωπικότητας (άρθρο 6 ΠΚ), η οποία έχει πεδίο εφαρμογής όταν το ξέπλημα βρόμικου χρήματος τελέστηκε εξ ολοκλήρου στην αλληλοδαπή με δράστη Έλληνα πολίτη, ανεξάρτητα από τον ημεδαπό ή αλληλοδαπό τόπο τέλεισης του προηγούμενου βασικού αδικήματος. Έπειτα, εκφράζεται η άποψη ότι εφαρμόζεται και η αρχή της παθητικής προσωπικότητας (άρθρο 7 ΠΚ), όταν το βασικό αδίκημα -από το οποίο εξαρτάται το ξέπλημα βρόμικου χρήματος- είναι έγκλημα κατά της ιδιοκτησίας ή κατά των περιουσιακών δικαιωμάτων, οπότε παθών από το ξέπλημα είναι ο παθών του βασικού αδικήματος. Κατόπιν εξετάζονται οι προϋποθέσεις δίωξης στην Ελλάδα του ξεπλήμματος σε βαθμό πλημμελήματος που τελέστηκε εξ ολοκλήρου στην αλληλοδαπή. Στη συνέχεια, καταδεικνύεται ότι δεν επιτρέπεται από το διεθνές δίκαιο η δίωξη του ξεπλήμματος βρόμικου χρήματος σύμφωνα με την αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης (άρθρο 8 ΠΚ). δ) Τέλος, γίνεται συνοπτική αναφορά στις περιπτώσεις του ακαταδίωκτου του ξεπλήμματος βρόμικου χρήματος σε βαθμό κακούργηματος και πλημμελήματος που τελέστηκε εξ ολοκλήρου στην αλληλοδαπή (άρθρο 9 ΠΚ) με ειδικότερη ανάλυση της διεθνούς διάστασης της αρχής «*ne bis in idem*», όπως κατοχυρώνεται στη γενική διάταξη του άρθρου 9 παρ. 1 εδ. α ΠΚ και στην ειδική του άρθρου 54 της Σύμβασης Εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν (19-6-1990).

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΤΟ ΞΕΠΛΥΜΑ ΒΡΟΜΙΚΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ ΩΣ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΔΙΕΘΝΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

§ 1. Εισαγωγή

1. Το έγκλημα του ξεπλύματος βρόμικου χρήματος είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα της επιρροής του γραπτού διεθνούς δικαίου, του ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου αλληλά και του «soft law»⁵, που αποτελείται από μη δεσμευτικά για τα κράτη διεθνή κείμενα, στα εσωτερικά ποινικά δίκαια των κρατών. Η διεθνοποίηση του ποινικού δικαίου στο τομέα του ξεπλύματος βρόμικου χρήματος εξηγείται από τα ακόλουθα χαρακτηριστικά του φαινομένου αυτού:

α) Είναι κατεξοχήν έγκλημα με διεθνείς όψεις, κυρίως επειδή κατά κανόνα το ξέπλυμα τελείται σε διαφορετικό κράτος σε σχέση με το προηγούμενο βασικό αδίκημα, από το οποίο πηγάζει η προς νομιμοποίηση περιουσία⁶. Όμως και το ίδιο το ξέπλυμα συχνά τελείται σε περισσότερα στάδια και το καθένα από αυτά σε διαφορετικό κράτος, οπότε ενδιαφέρει γι' αυτό τον λόγο όλα τα κράτη στα οποία εν μέρει τελείστηκε. Η πρόσφατη άνθηση του διεθνούς ποινικού δικαίου οφείλεται ακριβώς στο ότι λόγω της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας η εγκληματικότητα θίγει περισσότερα του ενός κράτη

5. Το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα διεθνών κανόνων μη δεσμευτικού μιν περιεχομένου αλληλά με τεράστια διεύθυνση στις κρατικές νομοθεσίες είναι οι σαράντα αναθεωρημένες Συστάσεις της FATF, που αποτελούν το διεθνές πρότυπο για την καταπολέμηση του ξεπλύματος βρόμικου χρήματος, όπως αναγνωρίστηκε από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Παγκόσμια Τράπεζα. Βλ. τις συστάσεις σε www.fatf-fafi.org, ιδίως τις υπ' αριθμ. 1, 2, 3 που αναφέρονται στην έκταση του εγκλήματος του ξεπλύματος βρόμικου χρήματος, στα προσωρινά μέτρα και στην κατάσχεση του βρόμικου χρήματος. Βλ. αναλ. για την επιρροή του «soft law» στην παραγωγή εθνικών κανόνων δικαίου G. Stessens, Money laundering, A new international law enforcement model, 2002, σελ. 15-18. Ειδικά για την επιρροή της FATF στην εγκληματοποίηση του ξεπλύματος, όπως και άλλων μη κυβερνητικών οργανισμών και ενώσεων και για το θέμα κατά πόσο η διεθνοποίηση του ποινικού δικαίου συμβαδίζει με την αρχή ότι το ποινικό δίκαιο πρέπει να είναι η «ultima ratio» βλ. N. Capus, Der Kriminalisierungsprozess ausserhalb nationalstaatlicher Strafgewalt, Εισήγηση στο 6^ο Συνέδριο για το διασυνοριακό έγκλημα που πραγματοποιήθηκε το έτος 2004 στη Γερμανία σε www.cross-border-crime.net, σελ. 5-6.

6. Βλ. και A. Dionysopoulos, Der Tatbestand der Geldwäsche, 1999, σελ. 9.